

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет конструювання та дизайну**

Кафедра механіки

Практична робота № 3

Плани швидкостей і прискорень механізмів

Київ – 2022

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 3

ПЛАНИ ШВИДКОСТЕЙ І ПРИСКОРЕНЬ МЕХАНІЗМІВ

Мета роботи:

Навчитися будувати плани швидкостей і прискорень механізмів, визначати напрямки і величину векторів лінійних швидкостей і прискорень їх характерних точок, а також напрямки і величину кутових швидкостей і прискорень ланок

3.1 Теоретичні відомості

Основним методом графо-аналітичного дослідження є побудова планів положень, швидкостей і прискорень механізму.

Наочне уявлення про величини і напрямки швидкостей та прискорень окремих точок механізму дають плани швидкостей та прискорень.

Планом швидкостей (прискорень) ланки називається графічна побудова у вигляді пучка, промені якого відображають абсолютні швидкості (прискорення) точок ланок механізму, а відрізки, що з'єднують кінці променів – відносні швидкості (прискорення) відповідних точок за даного положення ланки.

Планом швидкостей (прискорень) механізму називається сукупність планів швидкостей (прискорень) всіх ланок механізму з одним спільним полюсом. Всі нерухомі точки ланок механізмів зображуються в полюсах планів швидкостей і прискорень.

Побудова планів швидкостей та прискорень ґрунтується на графічному розв'язанні векторних рівнянь розподілу швидкостей і прискорень.

Розглянемо два характерних випадки.

1. Дві точки A і B (рис. 1) належать одній ланці і розташовані одна від одної на відстані l_{AB} .

Зв'язок між швидкостями точок A і B може бути представлений векторним рівнянням

$$\vec{v}_B = \vec{v}_A + \vec{v}_{BA},$$

тобто швидкість точки B є геометричною сумою швидкості точки A в переносному поступальному русі і швидкості точки B в обертальному русі ланки відносно точки A ($\vec{v}_{BA} \perp BA$).

Зобразимо швидкості точок A і B в масштабі μ_v , відрізками pa та pb , відкладеними від однієї точки p (рис. 1, б):

$$v_A = (pa) \mu_v; \quad v_B = (pb) \mu_v.$$

З'єднаємо кінці цих відрізків (точки a і b) прямою лінією. Отриманий трикутник rab називається планом швидкостей ланки, а точка p – полюсом плану швидкостей.

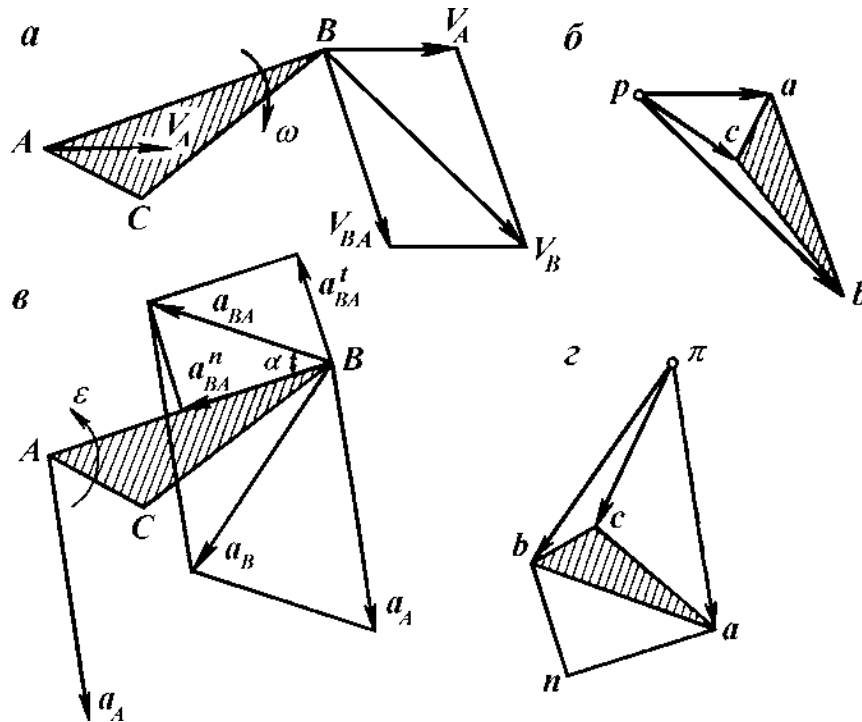

Рис. 1. Побудова планів швидкостей та прискорень

Для визначення швидкостей інших точок ланки можна також скористатися векторними рівняннями швидкостей. Однак в тих випадках, коли відомі швидкості двох точок ланки, швидкості інших точок ланки краще знаходити на основі теореми подібності для швидкостей: відрізки прямих ліній, які з'єднують точки на плані ланки, і відрізки прямих ліній, які з'єднують кінці векторів швидкостей цих точок на плані швидкостей, утворюють подібні і подібно розташовані фігури.

Фігура на плані швидкостей повернута відносно фігури на плані ланки в напрямку ω на 90° . Ознакою подібного розташування фігур може бути порядок літер при обході цих фігур за контуром в певному напрямі. Так, якщо при обході контура трикутника ABC (рис. 1, а), наприклад, за годинниковою стрілкою, у його вершин послідовно зустрічаються літери A , B і C і при обході контура трикутника abc (рис. 1, б) за годинниковою стрілкою також послідовно зустрічаються літери a , b і c , трикутники ABC і abc є подібно розташованими.

Побудувавши за теоремою подібності на відрізьку ab трикутник abc і з'єднавши полюс p з точкою c , отримаємо відрізок pc (рис. 1, б), який зображує в масштабі μ_V швидкість $\overline{V_C}$.

$$\omega = \frac{V_{BA}}{l_{BA}},$$

де $V_{BA} = ab \cdot \mu_v$ – лінійна швидкість ланки AB , а напрямок ω можна знайти, якщо в точці B (рис. 1, а) прикласти вектор $\overline{V_{AB}}$.

Напрямки відносних швидкостей можна знайти з плану швидкостей.

Вектор $\overline{V_{AB}}$ – це вектор відносної швидкості точки B навколо точки A , який на плані зображено відрізком ab . Разом з тим, відрізок ba – це зображення вектора $\overline{V_{AB}}$.

Прискорення точок A і B пов'язані між собою векторним рівнянням

$$\overline{a_B} = \overline{a_A} + \overline{a_{BA}},$$

тобто прискорення точки B є геометричною сумою прискорення $\overline{a_A}$ точки A в переносному поступальному русі та прискорення $\overline{a_{BA}}$ точки B в обертальному русі ланки відносно точки A .

Повне відносне прискорення $\overline{a_{AB}}$ складається в свою чергу з двох прискорень: нормального a_n , спрямованого до центру відносного обертання, тобто від точки B до точки A , і тангенціального a_t , спрямованого перпендикулярно відрізку AB (рис. 1, в). Тому

$$\overline{a_B} = \overline{a_A} + \overline{a_{BA}^n} + \overline{a_{BA}^t}.$$

Для обчислення модуля нормального прискорення застосуємо план швидкостей (рис. 1, б).

$$a_{BA}^n = \frac{v_{BA}^2}{l_{AB}} = \frac{(ab \cdot \mu_v)^2}{l_{AB}}.$$

Тангенціальне прискорення знайдемо з формули

$$a_{BA}^t = l_{BA} \cdot \varepsilon,$$

де ε – кутове прискорення ланки.

На рис. 1, г наведено план прискорень ланки. Прискорення точки A і B зображено на плані в масштабі μ_a а відрізками πa та πb , відкладеними з однієї загальної точки π – полюса плану прискорень

$$a_A = (\pi a) \mu_a; \quad a_B = (\pi b) \mu_a.$$

Для визначення прискорення точки C доцільно використати теорему подібності для прискорень: відрізки прямих ліній, які з'єднують точки на плані ланки, і відрізки прямих ліній, які з'єднують кінці векторів повних прискорень цих точок на плані прискорень, утворюють подібні і подібно росташовані фігури. Фігура на плані прискорень повернута відносно фігури на плані ланки на кут $180^\circ - \alpha$ в напрямку ε , причому

$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{\varepsilon}{\omega^2}.$$

З плану прискорень можна визначити напрямок кутового прискорення ланки, якщо в точці B (рис. 1, в) прикласти вектор $\overline{nb}$ прискорення a_τ .

2. Дві точки (A_1 і A_2) належать двом ланкам (1 і 2), які утворюють поступальну пару, і в даний момент часу збігаються (рис. 2, а, в).

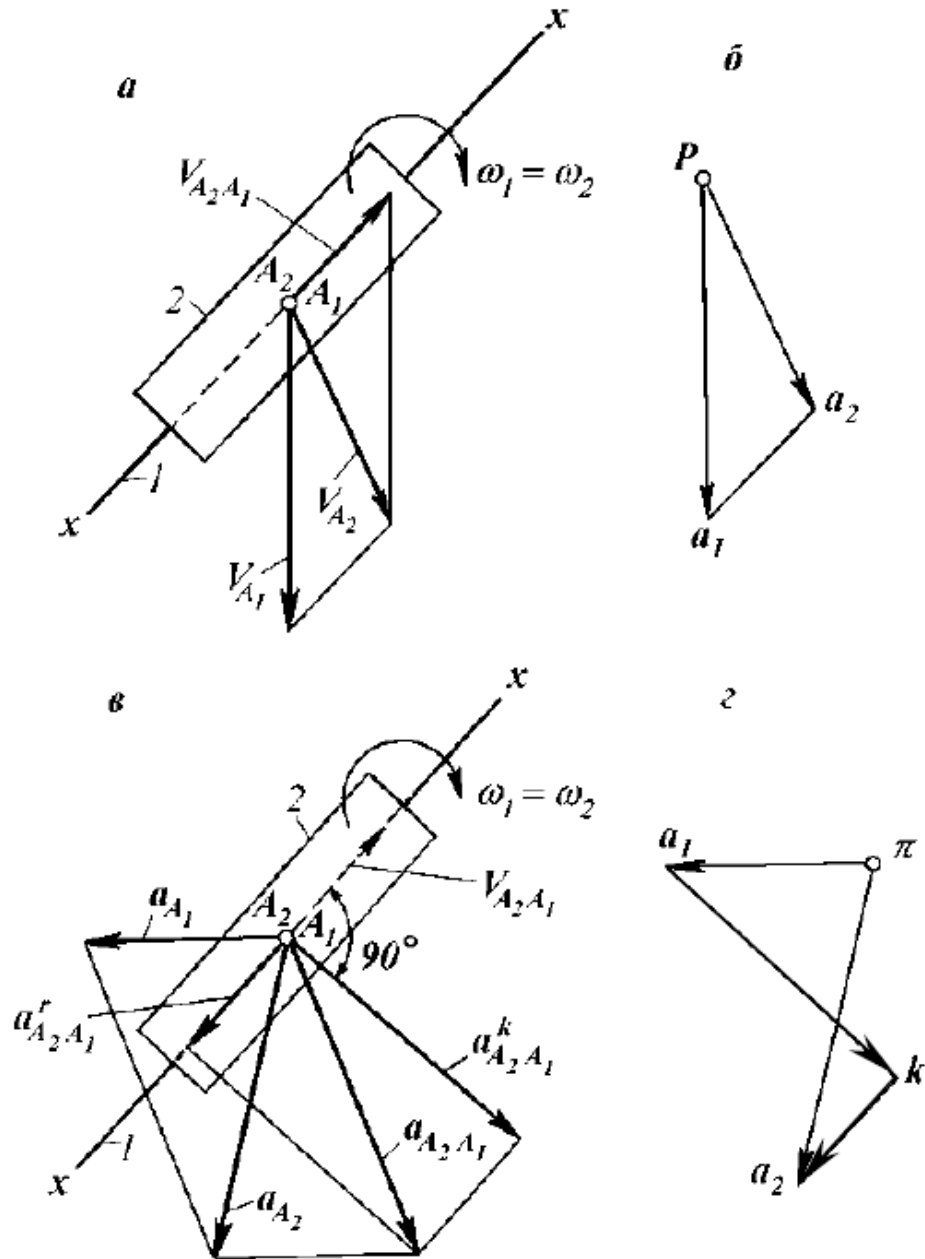

Рис. 2. Плани швидкостей і прискорень

У цьому випадку швидкість $\bar{v}_{A_2}$ точки A складається з двох швидкостей – переносної $\bar{v}_{A_1}$ разом з точкою A_1 і відносної $\bar{v}_{A_2A_1}$. Формула розподілення швидкості має вигляд

$$\bar{v}_{A_2} = \bar{v}_{A_1} + \bar{v}_{A_2A_1},$$

де $\bar{v}_{A_1}$ – швидкість точки A_1 ланки 1 (куліси), яка співпадає в даний момент з точкою A_2 (каменя 2); $\bar{v}_{A_2A_1}$ – швидкість руху ланки 2 відносно ланки 1, яка спрямована паралельно до осі $x - x$.

План швидкостей для цього випадку виконано на рис. 2, б.

Прискорення точки A_2 , коли переносний рух не є поступальним, складається з трьох прискорень: переносного (тобто прискорення точки A_1), коріолісового (поворотного) і відносного

$$\bar{a}_{A_2} = \bar{a}_{A_1} + \bar{a}_{A_2A_1}^k + \bar{a}_{A_2A_1}^r.$$

Величина коріолісового прискорення $a_{A_2A_1}^k$ розраховується за формулою

$$a_{A_2A_1}^k = 2\omega_1 v_{A_2A_1},$$

де ω_1 - кутова швидкість обертання куліси 1.

Напрямок коріолісового прискорення $\bar{a}_{A_2A_1}^k$ показує вектор відносної швидкості $\bar{v}_{A_2A_1}$, якщо його повернути на 90° в напрямку обертання куліси, тобто в напрямку ω_1 .

Вектор відносного прискорення $\bar{a}_{A_2A_1}^r$ ланки 2 відносно ланки 1 направлений паралельно осі $x - x$.

План прискорень показано на рис. 2, г.

3.2. Завдання виконання роботи

1. Побудувати плани швидкостей і прискорень кривошипно-повзунного механізму (завдання 3.1), визначати напрямки і величини векторів лінійних швидкостей і прискорень їх характерних точок, а також напрямки і величини кутових швидкостей і прискорень ланок заданого механізму.
2. Побудувати плани швидкостей і прискорень кривошипно-коромислового механізму (завдання 3.2), визначати напрямки і величини векторів лінійних швидкостей і прискорень їх характерних точок, а також напрямки і величини кутових швидкостей і прискорень ланок заданого механізму.
3. Побудувати плани швидкостей і прискорень кулісного механізму (завдання 3.3), визначати напрямки і величини векторів лінійних швидкостей і прискорень їх характерних точок, а також напрямки і величини кутових швидкостей і прискорень ланок заданого механізму.

3.3. Зміст звіту та форма протоколу

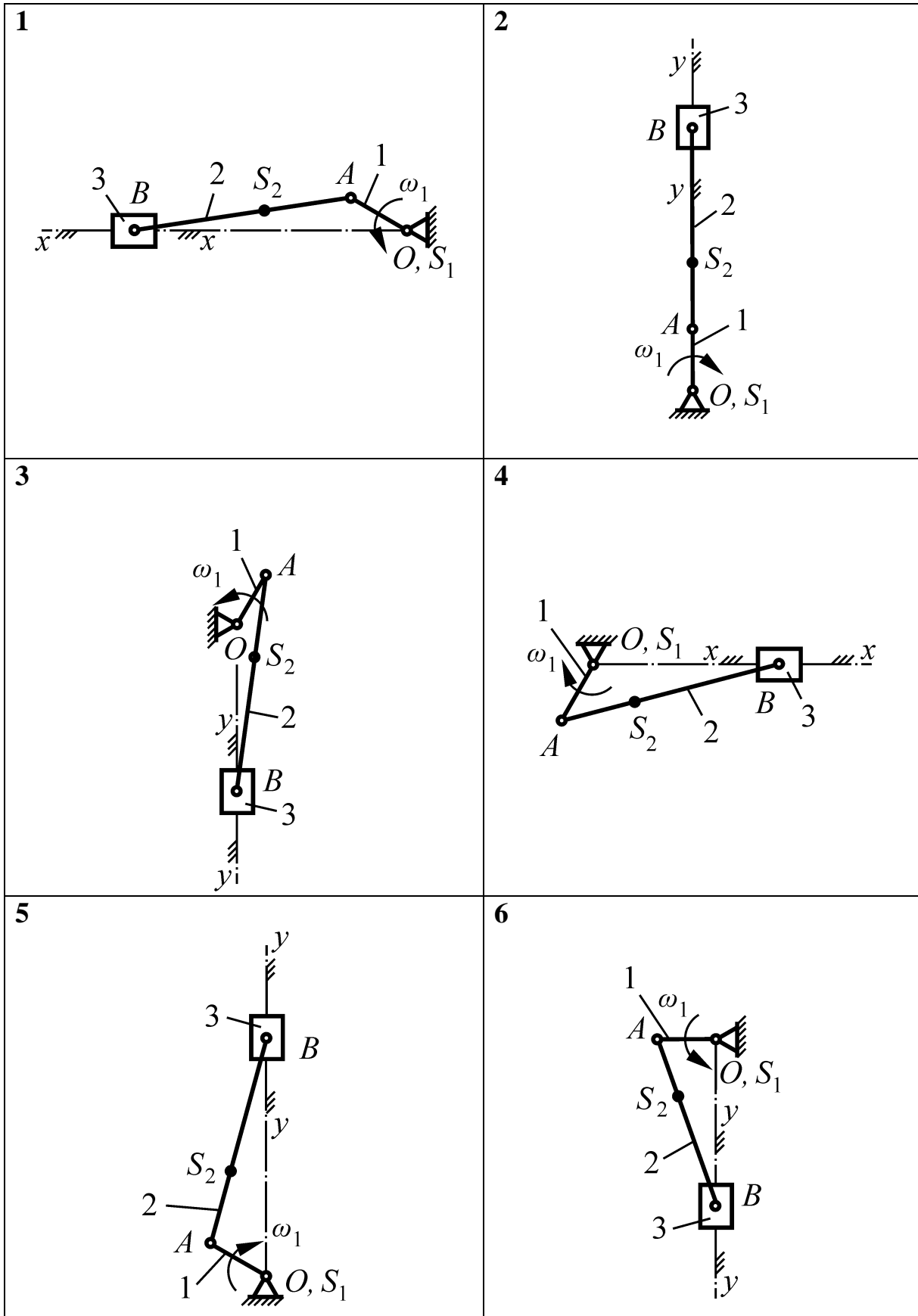
1. Назва і мета роботи.
2. Розв'язання завдань роботи.
3. Висновки про результати проведених досліджень.

Література

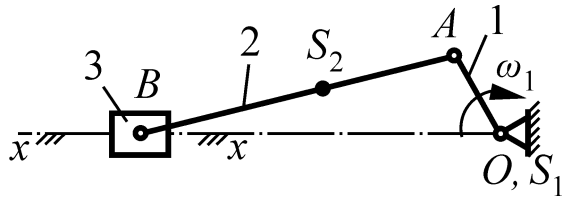
1. Булгаков В.М., Черниш О.М., Адамчук В.В. та ін. Теорія механізмів і машин: підруч. [для студ. аграрних вищ. навч. закл.] – К.: Видавн. НУБіПУ, 2016. – 547 с,
2. Черниш О.М., Березовий М.Г., Яременко В.В. Теорія механізмів і машин. Частина І. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2018. – 464 с., навчальний посібник Єременко О.І. Теорія механізмів і машин. Навчальний посібник. Завдання з прикладами для самостійної роботи студентів. – К.: НАУ, 2004. – 150 с.
3. Булгаков В.М., Калетнік Г.М., Паламарчук І.П., Головач І.В., Черниш О.М. Машини та технологічне обладнання вібраційної дії. Навчальний посібник. – К.: «ХАЙ-ТЕК Прес», 2013. – 486 с.
4. E Butikov. Simulations of Oscillatory Systems: with Award-Winning Software, Physics of Oscillations. – [Taylor & Francis Group, CRC Press, USA.](#) – 2015. – 363 pp.

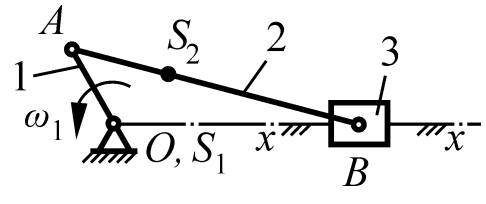
Завдання 3.1

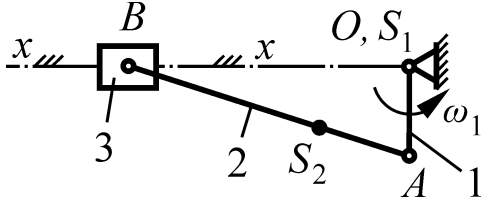
7

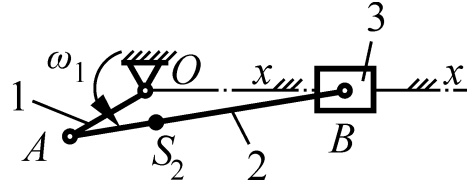
8

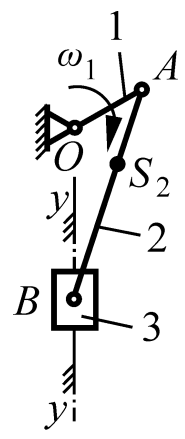
9

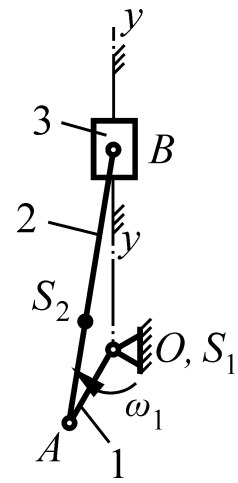
10

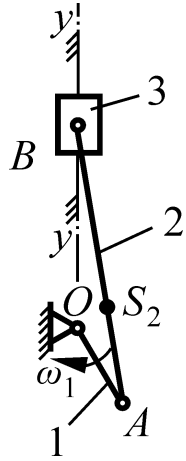
11

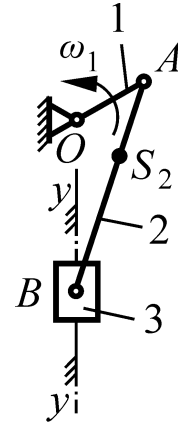
12

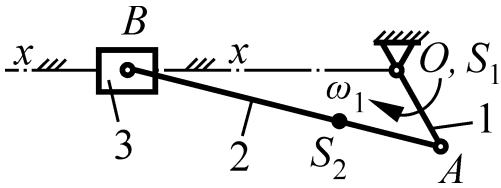
13

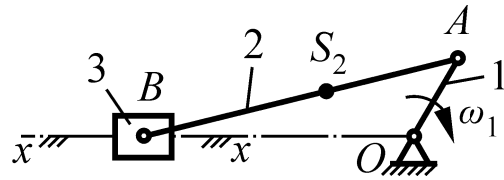
14

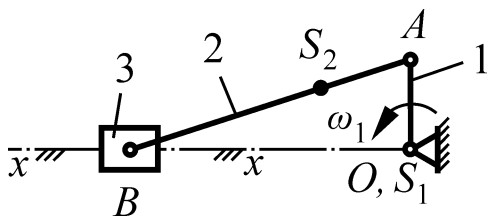
15

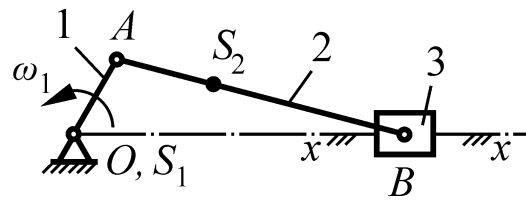
16

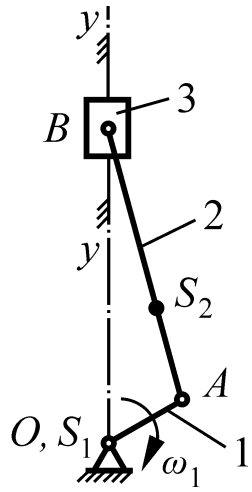
17

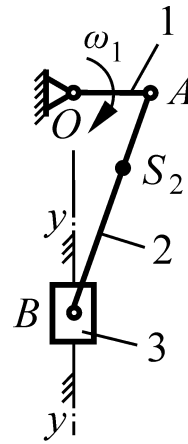
18

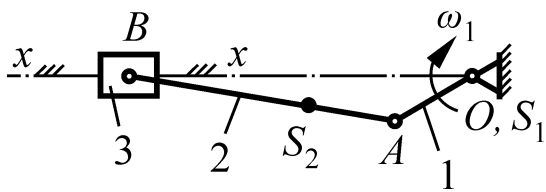
19

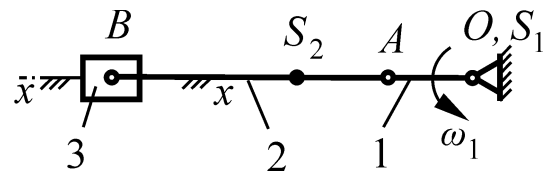
20

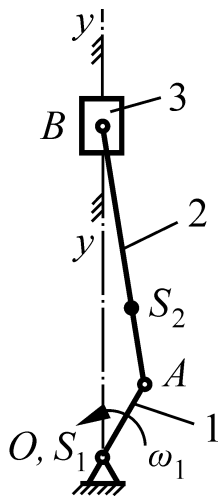
21

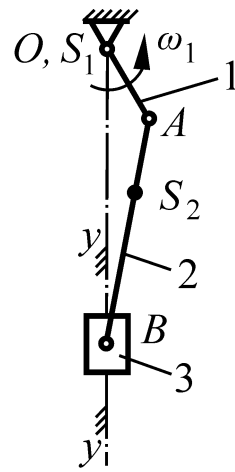
22

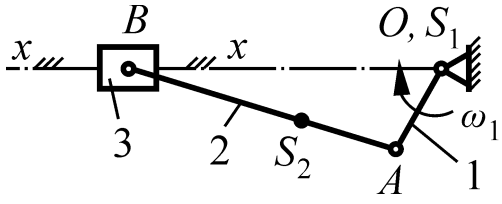
23

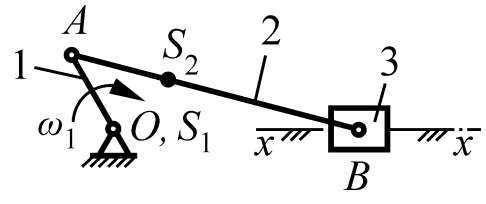
24

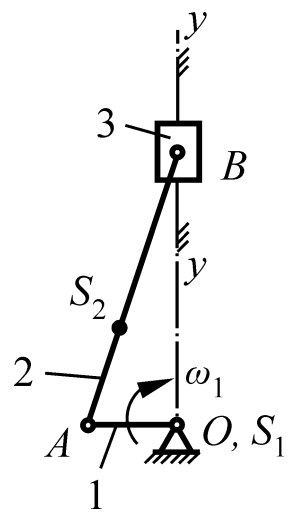
25

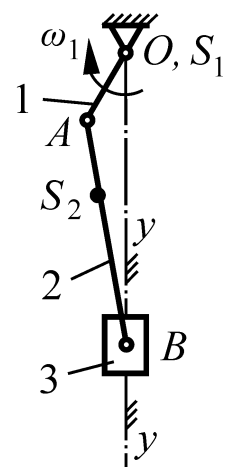
26

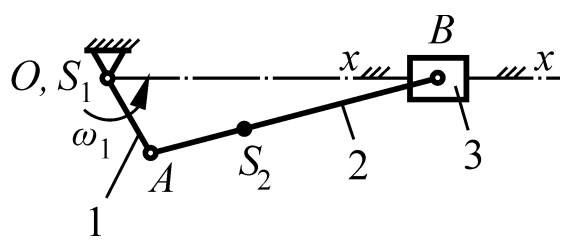
27

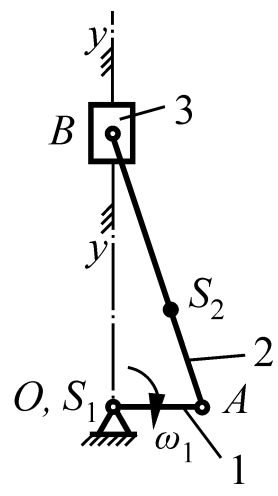
28

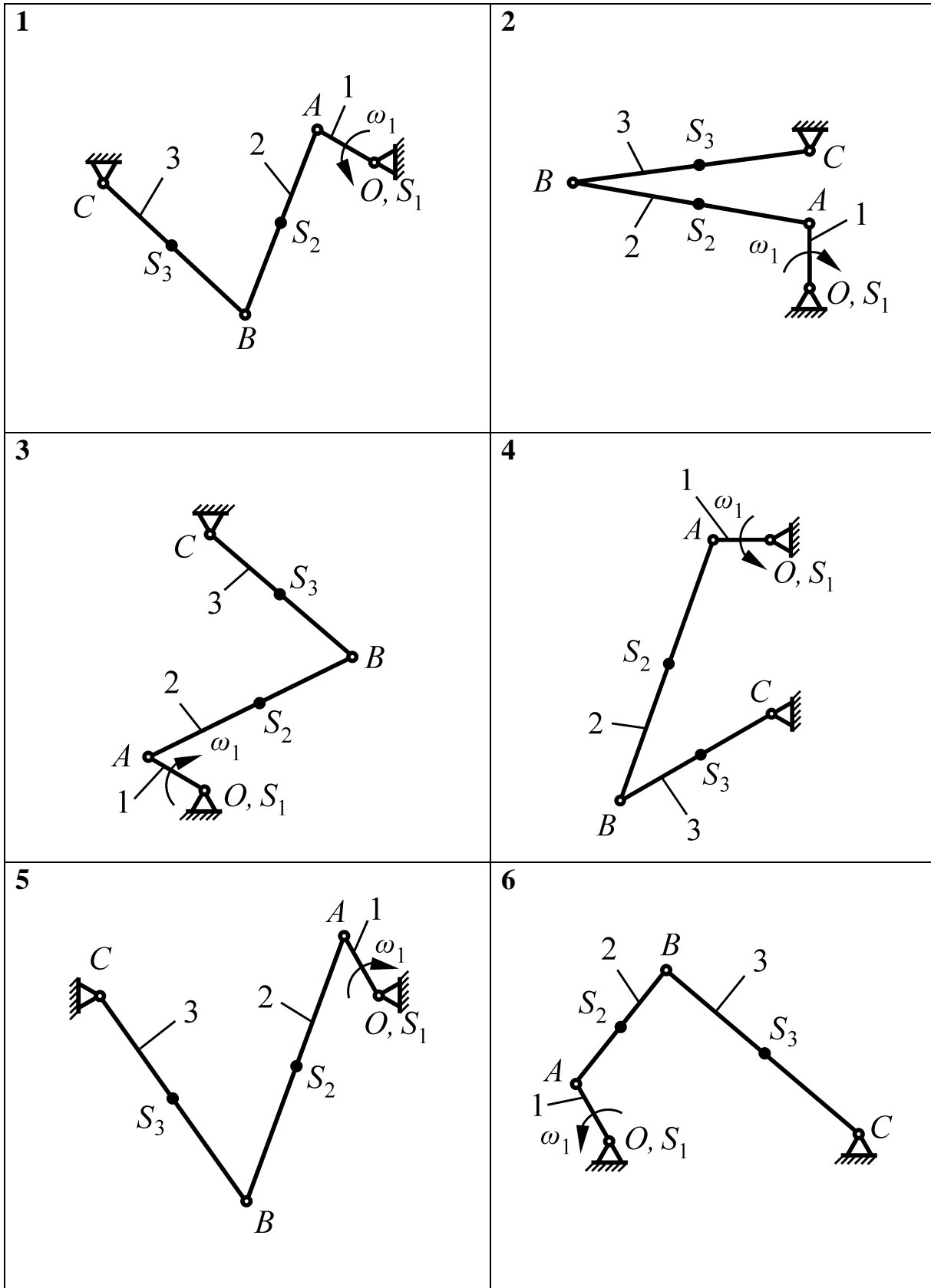
29

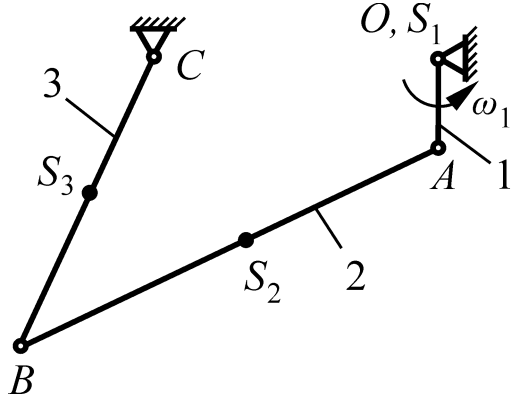
30

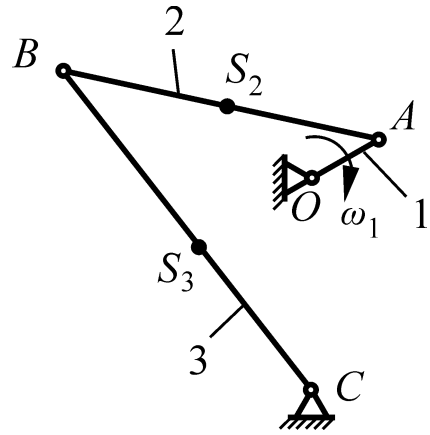
Завдання 3.2

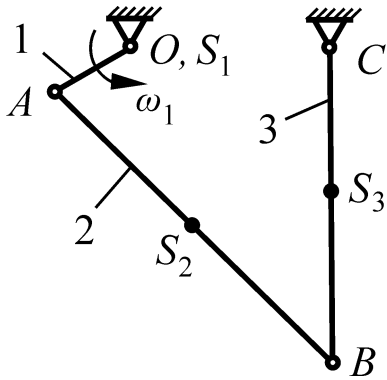
7

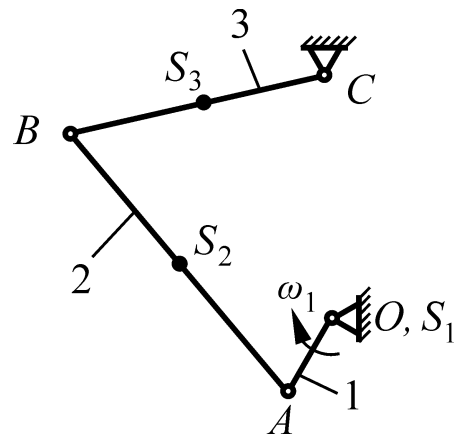
8

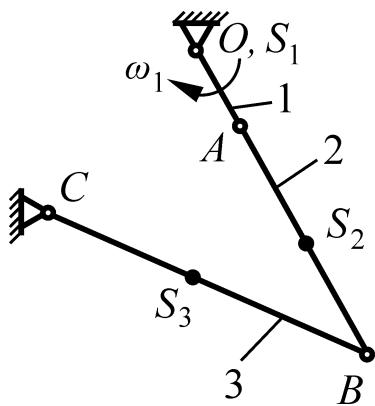
9

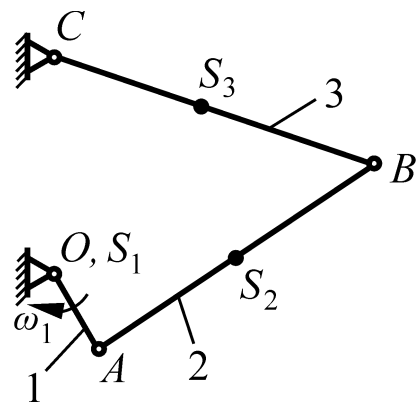
10

11

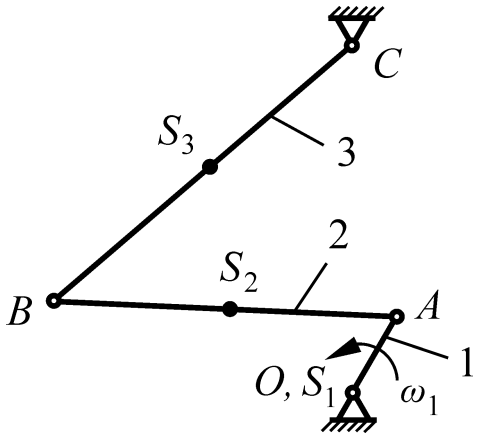
12

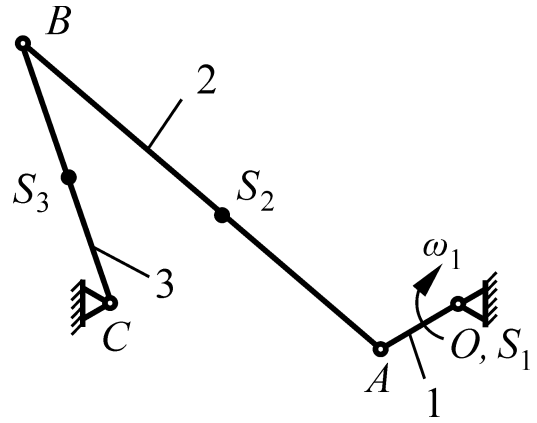

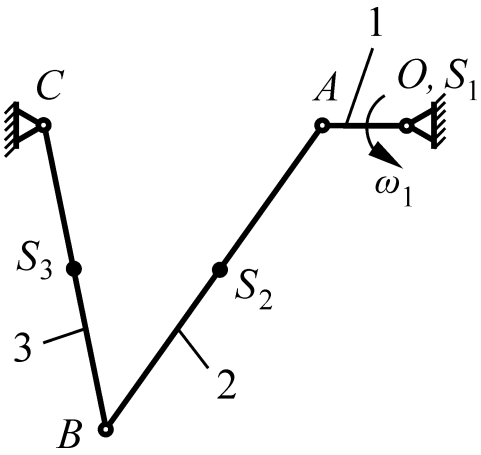
19

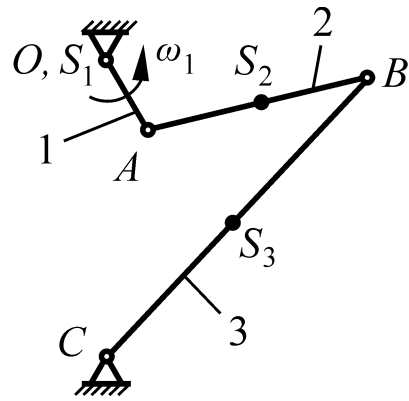
20

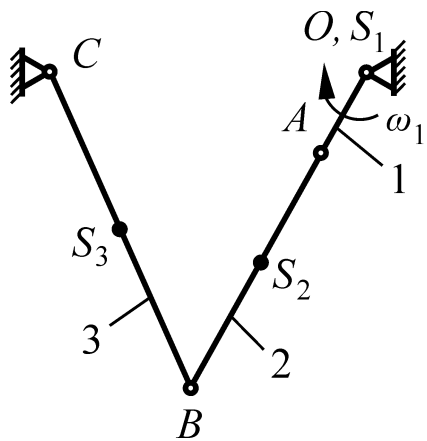
21

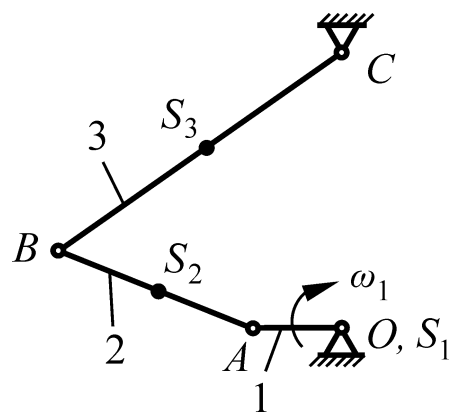
22

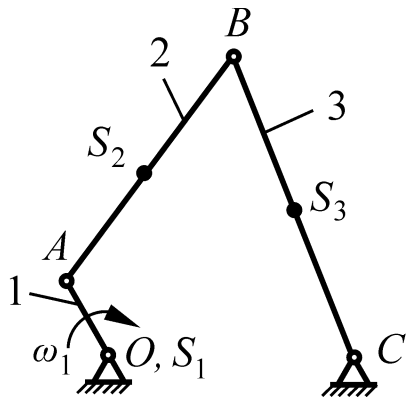
23

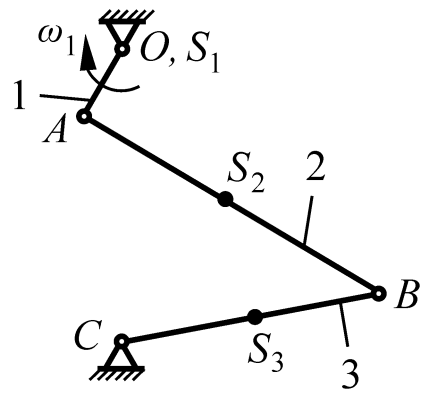
24

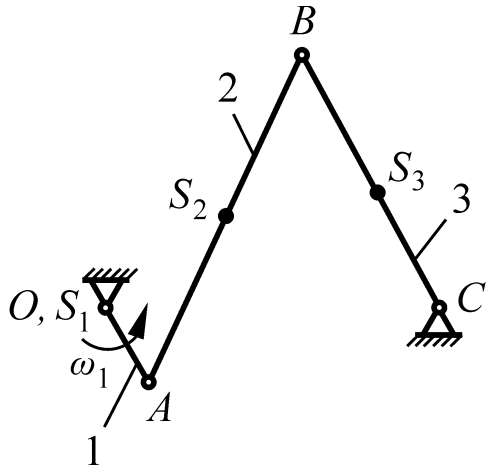
25

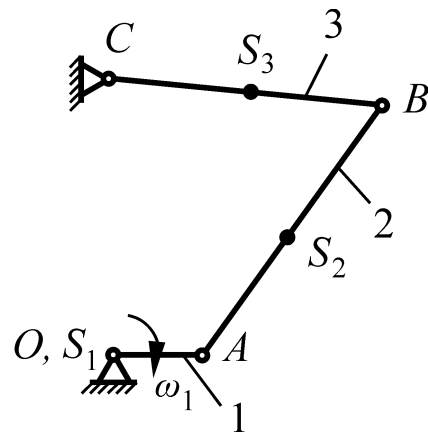
26

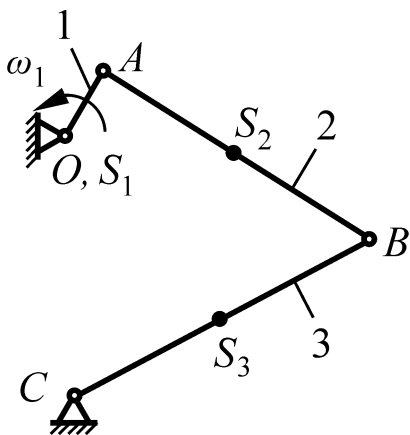
27

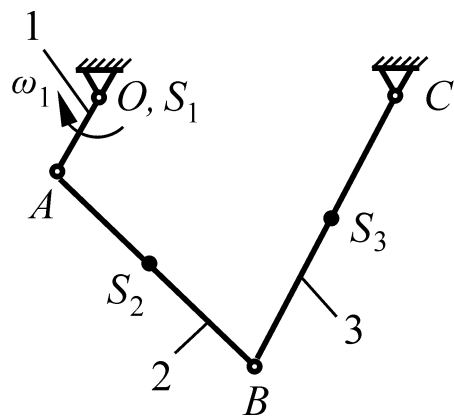
28

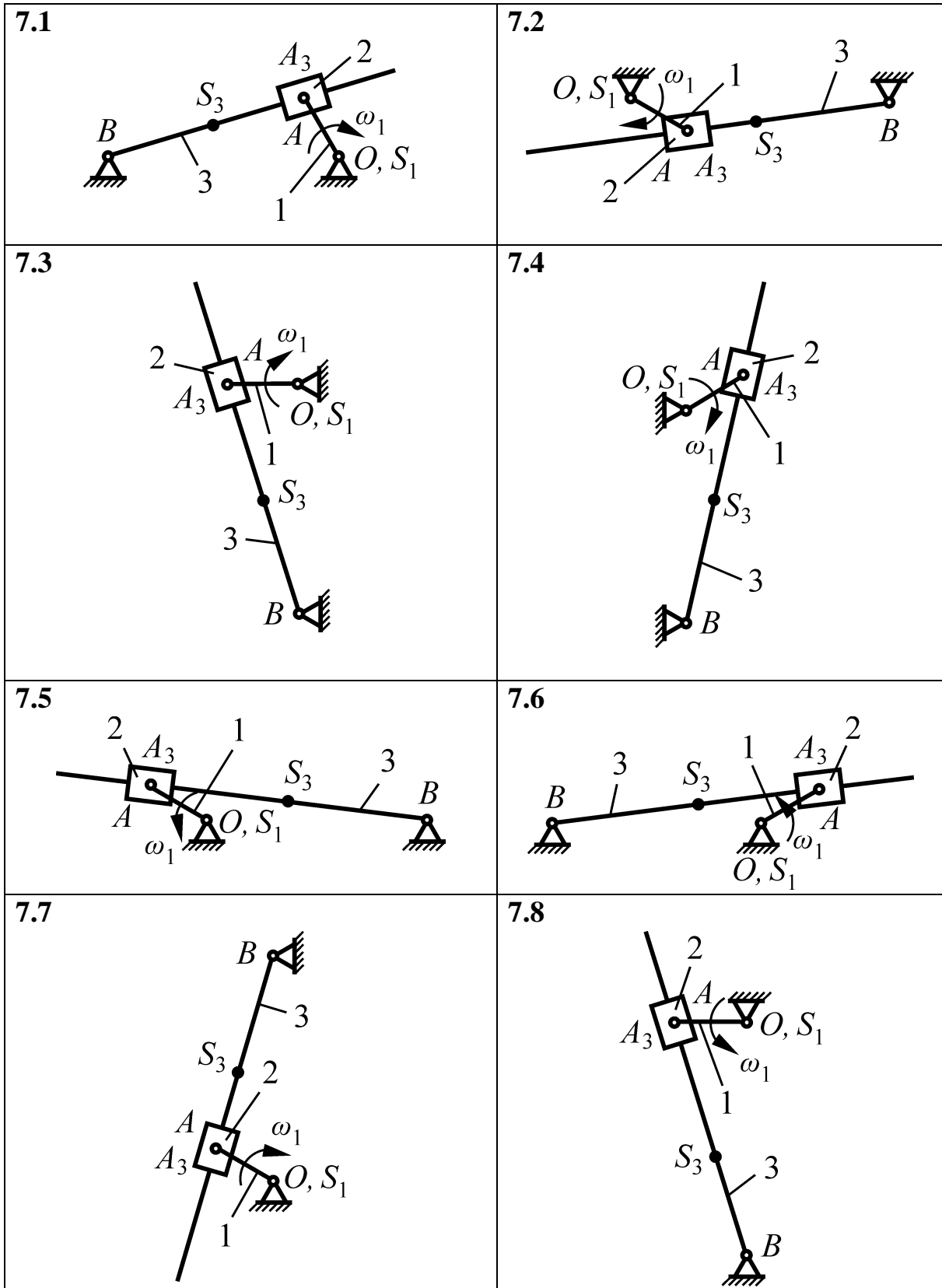
29

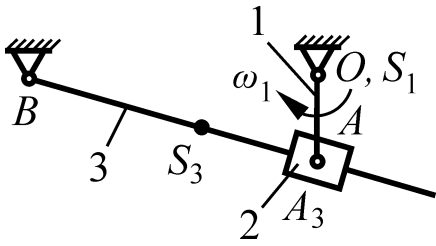
30

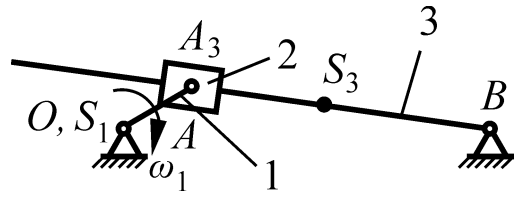
Завдання 3.3

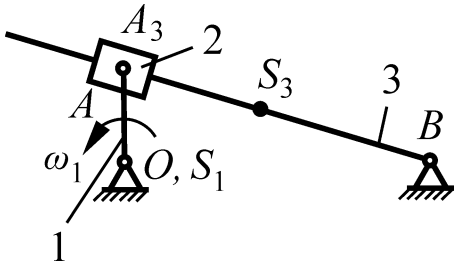
7.9

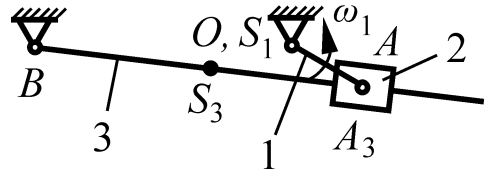
7.10

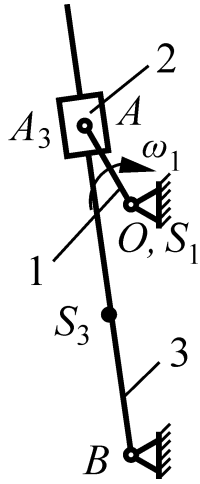
7.11

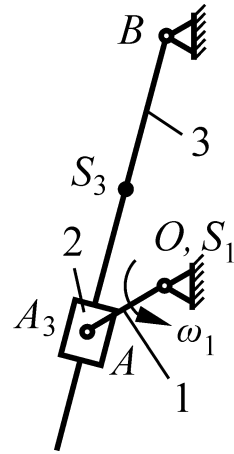
7.12

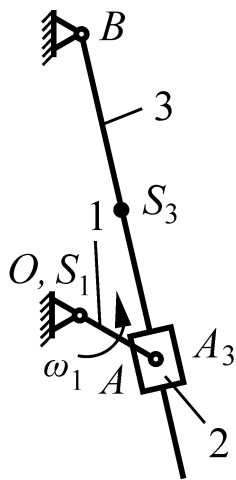
7.13

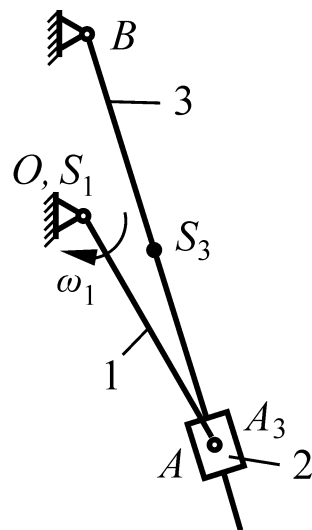
7.14

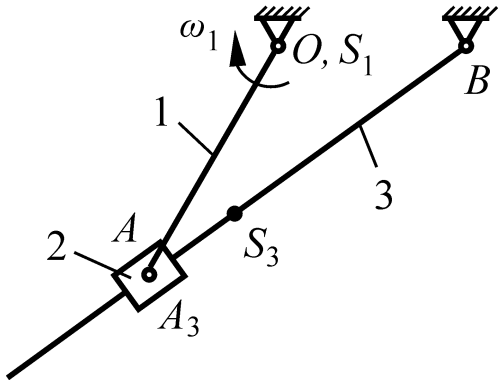
7.15

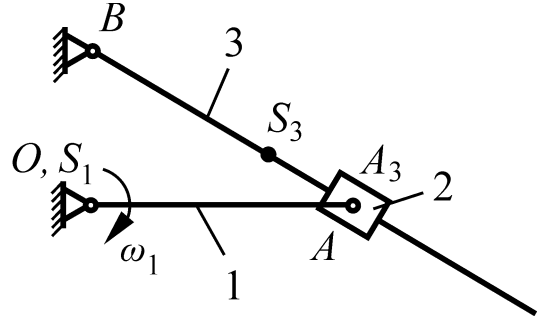
7.16

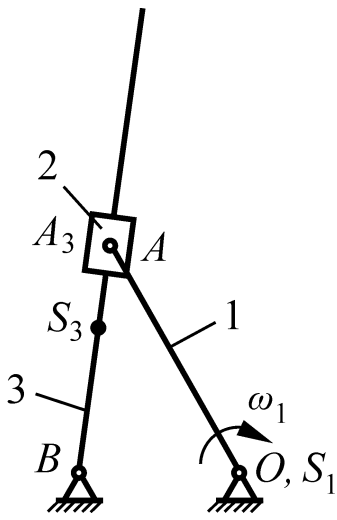
7.17

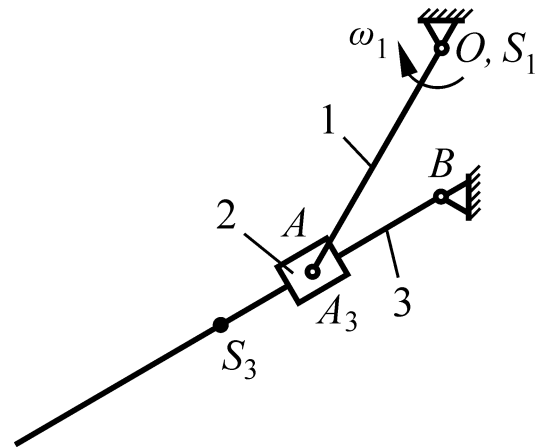
7.18

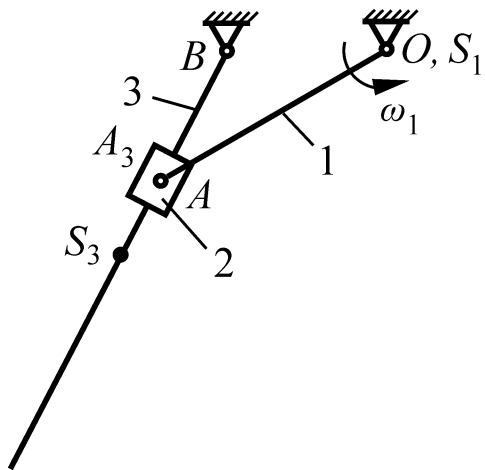
7.19

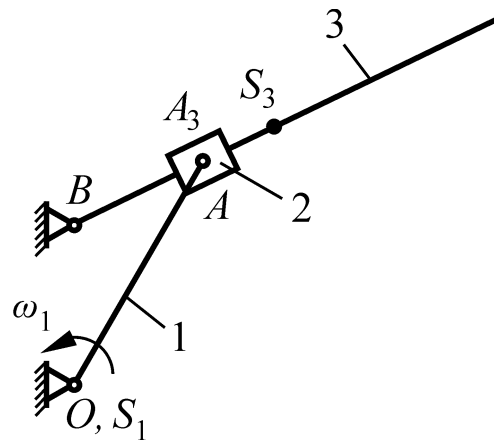
7.20

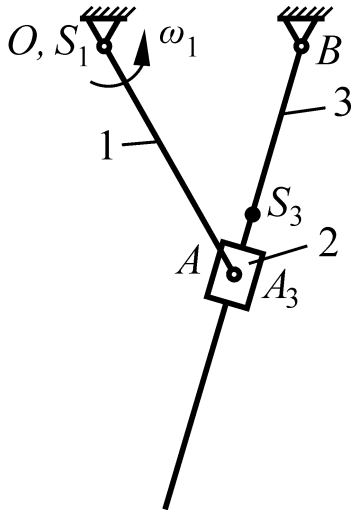
7.21

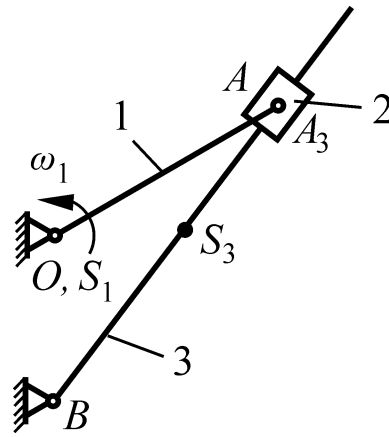
7.22

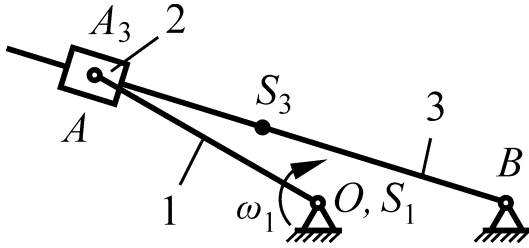
7.23

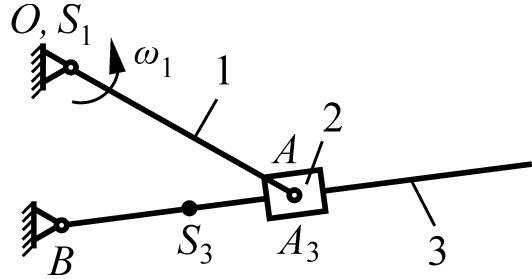
7.24

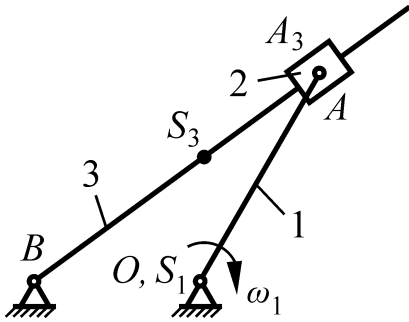
7.25

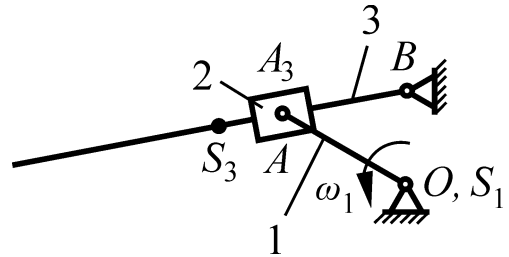
7.26

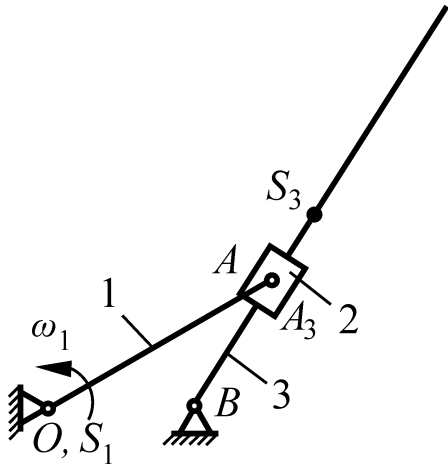
7.27

7.28

7.29

7.30

